

Василь Кучабський.

„Ein Volk aus Kind und Greis”.

Антін Крезуб, Нарис історії українсько-польської війни 1918—1919.
Видавництво „Червоної Калини“ Львів 1933. Ст. 179 мал. 8°.

Є це перша спроба зясування ці л о с т и українсько-польської війни з 1918—1919 років, бо досі друкувалися лиш більше чи менше вартісні причинки і матеріали до поодиноких вирізків отієї цілоти — здебільша спомини. Цьому ж авторові належить уже цілий ряд менших праць, друкованих у різних наших періодиках, зокрема збірка нарисів з життя повстанців Великої України п. з. „Партизани“. Найліпші з усіх цих праць — це критичні аналізи декількох поодиноких боїв і операцій зі становища воєнної тактики. Симпатично вражають в цих аналізах дві речі: старанність досліду і спокійний, річевий спосіб викладу, під яким вичувається дійсний вояцький дух: розуміння війни як дуже природної справи, про яку нема потреби писати з особливою бомбастикою й сентиментальною екзальтованістю, бо це є споконвічне заняття мужів, в разі потреби битися збройно, і то битися добре, з цілком спокійною готовістю гинути на полі бою.

Цей добрий вояцький дух слідний теж і в обговорюваній тут праці. Тому її найліпші частини — це описи самих воєнних операцій. Виклад тут ясний, прозорий, ядерний, якому недостає лиш одного: схоплення суті цілоти стратегічного положення обох воюючих сторін, в наслідок чого вправді видно поодинокі бої, але не видно війни. Виїмок у цій ядерності викладу творить лиш одна — але ж бо на жаль *найважливіша* — частина перебігу польсько-українських боїв, а саме Грековська о ф е н з и в а. Вона була — поруч польського повстання у Львові в листопаді 1918—одиноким *дійсно великим* войовницьким зусиллям з усієї українсько-польської війни, але зясування якраз цього найважливішого, бо н а й б і л ь ш е г е р о ї ч н о г о м е н т у тієї війни вийшло в обговорюваній тут праці мляво. Пояснюється це тим, що автор обговорюваної книжки не використав польської праці Нурерт-а „Zajęcie Małopolski Wschodniej i Wołyńia“, важної тим, що вона спирається на оригінальних споминах генерала Грекова, котрі зберігаються в історичному архіві польського Генерального Штабу.

Спрямування зору на зовнішній хід подій, але брак зору для сукупності й цілоти життя власної країни й сумежного з нею світу робить за те обговорювану тут працю слабкою, схибленою, невдатною в її цілій *політичній* частині, всеодно чи мова в ній про політику в Австрії, чи про внутрішньо-політичні перевороти на Україні, чи про такі справи, як нпр. інтервенція генерала Бертлемі або політика Антанти відносно України. Правда, від популярної праці, і то праці, якої вже самі невеликі розміри унеможливають занадто глибокий дослід,

годі вимагати, щоб вона давала якісь особливі відкриття й пізнання. Але все ж слід навіть від популярної й розмірами невеликої праці вимагати правильности осуду, хоч би й осуду в двох-трьох словах. Первопричиною ж схиблености цілої політичної частини книжки, тут обговорюваної, є брак державного способу думання, — є зовсім механістичне розуміння держави як факту одної лиш технічної „зorganizованости“ народу, а не в саму найпершу чергу як факту *духовности* якогось народу. Не з кожним народом можна державу збудувати, — це є дуже просте сформулювання цілого досвіду українських визвольних змагань з 1917—1920 рр. В цьому простому сформулюванню міститься ціла безвість *вимог* до свого власного народу. Вимоги ж, ставлені до себе самих, — це є чинник, і то одинокий чинник, підйому. Чим більші ж оті вимоги — тим більша можливість великих, переломових досягнень народу. Щоб вояк великого доконав, треба від вояка вимагати великого, — це є максима виховання героїчного вояка в сіх часів. Але це речення залишається в силі не лише в відношенню до війська, але й до цілости народу. Правда, щоб ставити вимоги до себе і щоб оті вимоги здійснювати, — на це треба характерів, треба здатности до великих зусиль, сили волі. Що ж вдіяти і чого великого довершити з народом, який — говорячи за St. George-м — не має ні юнаків ні мужів, бо є лиш „ein Volk aus Kind und Greis“?..

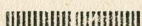
Тимчасом навіть українські люди вояцької породи — до яких без сумніву належить автор обговорюваної тут праці — все ще не мають або сміливости або достаточної вдумчивости, щоб глянути отій твердій правді в вічі. Їм все ще видається, що ніби то з таким українським народом, яким він був у 1917—1920 рр., можна було збудувати свою державу, коли б лиш комусь — якійсь „сильній індивідуальності“ — вдалося було видумати якусь достаточну хитру закордонно-політичну комбінацію, або й навіть — що гірше! — коли б загал видав був з себе достаточну скількість людей чекістської породи, щоб „застрашенням“ ворожої частини населення України уможливити „організацію“ власної „держави“, під якою український механіст розуміє по суті — апарат поліції. Ця механістична плиткість осудів, ця недостача дійсного державного способу думання — це й є те, що ще й нині робить пропашими всі досвіди наших змагань у 1917—1920 рр. для виховання якогось досконалішого, ніж у тому часі, українського народу на будуче.

То ж даремно шукав би хто в обговорюваній тут книжці відповіді на питання, які були сутні причини упадку України в 1917—1920 рр.. нема в ній вгляду в те, що усі сторінки життя народу себе взаїмно обумовлюють: що зовнішно-політичне положення народу залежить в значній, інколи рішучій мірі від його здорового або розложеного внутрішньо-політичного положення, що функціонування запілля армії, і навіть хоробрість або нехоробрість поодинокого вояка, є за-

лежна від цілоти стратегії якогось народу, а стратегія в свою чергу від політики, політика ж від характеру духовости народу, і вкінці, що духовість загалу, а з тим і вартісність або безвартісність низів народу залежить від якости *найвищих* — а не популярних — досягнень народу, себто від якости його передових верхів, при чому під верхами розуміється не лиш політиків, генералів, чи організаторів, а ще й мистців у нематеріальній сфері життя народу, а в матеріальній усіх тих, хто творить економічну силу народу. Що все це не функціонувало на Україні з 1917—1920 рр. і що в тому й була вся сутня причина нашого нещастя — про це не можна довідатися з обговорюваної тут книжки ні слова; максимум політичних пізнань цієї книжки, це речі в роді спрвадження остаточних причин невдачі то того, що зле функціонувало запілля, або що не було доброї полевой жандармерії. Але таких — частинних і дуже поверховних — пізнань чейже дуже замало. Отже вся книжка є зі становища розросту державної здатности нашого народу — реакційна. Вона стоїть на давно вже самим ходом подій на Україні запереченім становищі, що ніби то для здобуття власної держави вистарчає „національна свідомість“ ну і всякі інші суб'єктивні о-психічні речі в роді „хотінь“ і „емоцій“, підчас того, коли всі ці суб'єктивно-психічні речі самі по собі до цього ще не вистарчають, бо крім них і навіть поза ними треба ще й об'єктивної здатности людей державу творити, а не лиш її „жагучо хотіти“. Є „хотіння“ суб'єктивної мрії й фантазії — це „хотіння“ ілюзоричні, які нічого спільного не мають ні з волею ні — мимоходом говорючи — з таким модним словом як „волюнтаризм“, — і є дійсні об'єктивні хотіння: хотіння волі, але ці хотіння справжнього волюнтаризму висловлюються не плеканням „емоцій“ і емоціонально-фантазійних „хотінь“, тільки ставленням твердих вимог до себе і здійснюванням цих вимог максимальними досягненнями *творчости* на всіх можливих ділянках національного життя. Тільки ж бувають народи — і це вони й є засудженці на смерть і загладу на тому великому *суді*, яким є історія — які таких справ просто не розуміють, бо в них ділає все що завгодно: емоціональні чи фантазійні „хотіння“, тільки не дійсна незломна стихія волі; — народи, серед яких матері не родять ні юнаків ні мужів, в котрих ціле єство пнеться до великих, героїчних вимог, тільки родять „ein Volk aus Kind und Greis“. Що ж поможуть тут мрії про „Наполеона“, що „хотіння“ мати свого „Цезаря“? Не таких народів треба Наполеонам і не таких Цезарям, — і тому даремні оті мрії й нездійсними ті „хотіння“!..

Як суто реакційна, належить обговорювана тут книжка не до нової, заснованої В. Липинським, державної, — а до давньої, так сказати: анекдотичної школи української історіографії. Усе пливає тут по зовнішній поверхні подій — так наче б проста ресстрація самих лиш „фактів“ уявляла з себе

вже дійсну історію, — але ніщо не сягає в саму глиб, у саму суть, в саму питому вагу, у сам змісл і значіння реєстрованих фактів. Як з цілої нашої історіографії отого анекдотичного типу — історіографії, якої найвизначнішим представником є ерудит першорядної міри М. Грушевський, — не можна навчитися дійсної живої історії України, дарма що ця анекдотика уявляє з себе вже величезну бібліотеку, — так і з обговорюваної тут книжки по суті не можна нічого навчитися про живу українську історію в 1918—19 роках. Тільки й є з неї всієї науки для народу, щоб міщани Жовкви чи Знесіння знали, що „ось тут на отих то й отих полях тому стільки то й стільки літ билися українці з поляками, і поляки в цьому бою чомусь то побідили — не знать чому: чи тому, що в них була більша сила, чи тому, що в українців були кепські генерали“. Але добре, що хоч стільки науки. Бо могло б бути гірше. Могло б бути так, що в українській мові взагалі не появилася б ніяка праця про цілість українсько-польської війни з 1918—1919 рр. Без уваги на всі хиби політичної частини обговорюваної тут книжки, хиби, які в дечому — нпр. у зовсім кепському зображенню Гетьманщини з 1918-го року (ст. 65) — можна було б у слідуючих виданнях направити, треба задовольватися принаймні тим, що широкі круги дістають у руки популярний підручник зовнішніх воєнних фактів України і що цим все ж плекється пам'ять про оті події, — а відомо ж, яке значіння для існування народу має зберігання пам'яті про минуле.

Др М. Гнатишак.

Нова українська лірика в Галичині на тлі західно-європейської модерної поезії.

Вступ.

Усі добре знаємо, може і з власного досвіду, що нині віршами майже ніхто не цікавиться — крім деяких, і то не всіх, спеціалістів від літератури. Лірична поезія, мовляв, відійшла від життя, не вміє схопити модерного ритму, не вміє зацікавити нинішньої людини, бо поринає в надто вирафінованих, відірваних від живої дійсності настроях і рефлексіях. Але цей закид, видвиганий найчастіше т. зв. інтелігентами на оправдання, чому вони не читають віршів, є нестійний. Саме головною рисою новітньої поезії, започаткованої футуристичним зривом, є поворот до життя, є актуалізування, ба навіть звульгаризування мистецтва за всяку ціну. Нинішня поезія багато сильніше зв'язана з життям, ніж вірші доби романтизму; а все таки в романтичних часах люди